

Віктор Вдовченко, науковий співробітник Інституту педагогіки АПН України
Володимир Тименко, провідний науковий співробітник Інституту педагогіки АПН України
Євген Антонович, проректор з навчально-методичної роботи, завідувач кафедри дизайну,
професор Інституту реклами

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ КОМПЛЕКСИ ЗА ПРОФІЛЕМ “ДИЗАЙН” В 10-11 КЛАСАХ

Метою профільного навчання є забезпечення загальноосвітньої підготовки учнів, їх поглиблена допрофесійна підготовка, спрямування старшокласників на реальне життєве та професійне самовизначення.

Завданнями “Основ дизайну” є розвиток творчих проектних здібностей, формування стійкої орієнтації зі спеціальності ”Дизайн” і практичної готовності до проектно-технологічної діяльності, виховання загальної трудової культури учня; задоволення учнівських професійних планів у процесі профільного вивчення структури та сучасних потреб ринку праці у дизайн-діяльності, диференціація та індивідуалізація навчальної діяльності старшокласників.

Сучасні тенденції в економіці, промисловості і освіті переконливо свідчать про надзвичайно важливе значення в них проектної діяльності як виду економічного аналізу і прогнозування сфери матеріального виробництва, модернізації промисловості з допомогою науковоємних новітніх технологій, як засобу збільшення в системі освіти співвідношення творчих, продуктивних видів предметно-перетворюючої навчальної діяльності учнів (вправи з вирішення проблемних завдань, завдання творчого, пошукового, дослідницького характеру, творчі, індивідуальні та колективні проекти) у співвідношенні до репродуктивних видів навчальної діяльності учнів (відтворити усно, письмово чи графічно заучений текст, виготовити виріб за поопераційною картою, виготовляти за завданням вчителя тиражно один виріб). Найбільш сприятливі умови для оволодіння проектною предметно-перетворюючою діяльністю можуть бути створені під час профільного навчання в старшій школі за програмою “Основи дизайну”

Дизайн – це міждисциплінарна художня діяльність в якій забезпечується синтез наукових знань, технічної творчості і художньо-образного мислення. Дизайн-діяльність пов'язана з організацією предметного докільця на засадах краси і доцільності. Дизайн забезпечує проектування нових предметно-пластичних форм, послуг у всіх сферах життєдіяльності людини. З професійним напрямом "людина-природа" співвідноситься ландшафтний дизайн, із напрямом "людина-людина" - етнічний дизайн костюма, "людина – техніка" співвідноситься із промисловим дизайном, "людина-знакові системи" – із графічним дизайном, "людина-художні образи" – із дизайном середовища (інтер'єрів, екстер'єрів).

Зміст програми з “Основ дизайну” реалізується методом проектів, який передбачає три обов'язкові етапи: словесне, графічне і предметно-пластичне проектування. Результатом дизайн-діяльності є пошуковий макет або промисловий зразок майбутніх серійних виробів. Будь-який із видів дизайну

(промислового, графічного, ландшафтного, етнічного і дизайну середовища) може мати міжпредметні зв'язки або забезпечувати інтеграцію з іншими навчальними предметами. В такому випадку розробляються міждисциплінарні проекти.

Концепцією профільного навчання в старшій школі серед основних напрямів профілізацій в технологічному напрямі визначено і навчальний профіль “Дизайн”, який реалізується під час викладання за програмами “Основи дизайну”, “Ландшафтний дизайн”, “Промисловий дизайн”, “Етнічний дизайн”, “Графічний дизайн”, “Дизайн середовища”.

Типовим навчальним планом для основної і старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів у структурі дванадцятирічної школи визначено для вивчення трудового навчання (“Технології”) за програмою “Основи дизайну” в 10-11 класах у різних напрямках і профілях 1-2-5 годин на тиждень, відповідно – 35-70-175 годин на рік. Враховуючи широку диференціацію навчання в старшій (профільній) школі і відсутність у достатній кількості сучасного навчального обладнання, верстаків, верстатів, швейних машин, кухонного навчального обладнання – рекомендуємо проводити трудове навчання (“Технології”) за програмою “Основи дизайну”. Профілі і кількість годин див. у табл. 1.

Навчання за програмою “Основи дизайну” фактично є підсумковим, оскільки зміст програми розроблений з дотриманням дидактичних принципів наступності і перспективності в технологічній підготовці учнів початкової, основної, старшої школи. Див. табл. 2.

Предмет “Основи дизайну” в 10-11 (12) класах зорієнтований на проектно-технологічний підхід в процесі продуктивної технологічної підготовки, надає можливість старшокласникам оволодіти сучасними інформаційними технологіями, різними видами словесного та колірно-графічного проектування з допомогою традиційних та електронних засобів навчання, оволодіти практичними навичками втілення проектного задуму з допомогою особистісно-зорієнтованих матеріалів і технік в оригінальному пошуковому макеті, ексклюзивному або тиражному виробі.

Науково обґрунтований зміст “Основи дизайну” реалізує нагальну потребу не тільки учнів загальноосвітніх, а і спеціалізованих шкіл, ліцеїв, гімназій, колегіумів у предметно-перетворюючій діяльності як завершальній фазі будь-якого блоку продуктивної навчальної діяльності (пошук, обробка, синтезування інформації – інтелектуальна діяльність; втілення проектної пропозиції у формі словесного, колірно-графічного, предметно-пластичного проекту – проектно-технологічна діяльність).

У змісті навчально-методичного комплексу з “Основи дизайну”, розробленого в Інституті педагогіки АПН України (програма, календарно-тематичний план, посібник для учня, методичні рекомендації для вчителя, словник) системно подані основні відомості про дизайн як вид проектної діяльності, розглянуто проектування як триступеневий процес (словесне, колірно-графічне, предметно-пластичне), висвітлено відомості з композиційних закономірностей формоутворень, кольорознавства,

матеріалознавства. Практичне навчання старшокласників у процесі проектно-технологічної діяльності здійснюється в розділах за напрямками “Природа”, “Техніка”, “Сфера обслуговування”, “Знаки інформації”, “Навколишнє довкілля” Назви розділів див. табл. 2. Принагідно буде зазначити, що поглиблене вивчення предметно-перетворюючої діяльності учнів 10-11 (12) класів у загальноосвітній школі і закладах нового типу (ліцеях, гімназіях, коледжах, спеціалізованих школах) може проводитись в процесі профільного навчання за відповідними програмами: “Ландшафтний дизайн”, “Промисловий дизайн”, “Етнічний дизайн”, “Графічний дизайн”, “Дизайн середовища”.

В програмі і навчально-методичному комплекті враховані результати багаторічних емпіричних і наукових лонгітюдальних досліджень групи науковців (див.табл.2). Дослідниками і авторами сучасного змісту “Технологій” за напрямом “Дизайн” у своїй учительській, викладацькій, науковій роботі і в процесі багаторазових і багатоваріантних апробацій удалось відібрати найсучасніший і продуктивний зміст навчання, найефективніші методики викладання, сучасні високотехнологічні педагогічні організаційні форми, науково обґрунтувати обов’язковість відповідного предметно-розвивального середовища.

Змістове наповнення програми і всього навчально-методичного комплексу сформоване із врахуванням соціального запиту, зафіксованого під час моніторингового дослідження, проведеного співробітниками лабораторії трудової підготовки і політехнічної творчості Інституту педагогіки АПН України (Вдовченко В.В., Тименко В.П., та ін.) у 2002 році щодо пріоритетних напрямів, тем і видів діяльності у сучасному змісті технологічної підготовки учнів старших класів. Більшість побажань (біля двох тисяч респондентів –учнів 9, 10-11 класів та їх батьків, вчителів шкіл, управлінців, студентів і викладачів ВНЗ) з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Івано-Франківської, м. Києва, Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Черкаської, Чернігівської областей в різних формулюваннях виражали нагальну потребу мати в старших класах сучасний зміст освітньої галузі “Технологія”, з можливістю диференційованого навчання, особливо увиразнювались побажання респондентів мати відповідне до сучасного змістового наповнення предметно-розвивальне середовище, нові організаційні форми навчання, які б надавали можливість проектувати за особисто вибраним напрямом предметне середовище (екстер’єр, інтер’єр), гармонійно поєднуючи рукотворне і природне середовище не тільки в сфері “людина – техніка” (технічна праця для хлопців) або “людина-людина” (обслуговуюча праця для дівчат), а й у сфері “людина-знаки інформації”, “людина-предметне довкілля”, “людина – природа”. Більшість респондентів вважають взагалі недоречним і застарілим поділ на чоловічі і жіночі види праці. Такого поділу, а тим більше його наукового обґрунтування не існує в сучасних всесвітньо відомих наукових дослідженнях у сфері праці, як не

існує і професійної діагностики для відбору учнів, робітників для навчання “чоловічим” і “жіночим” професіям.

Ми рекомендуємо проводити суміжне навчання хлопців і дівчат, що узгоджується із державними і міжнародними рекомендаціями, наприклад, з конвенціями та рекомендаціями, ухваленим Міжнародної організацією праці (МОП). Так у переліку конвенцій МОП, ратифікованих УРСР за №21. Конвенція №111 щодо дискримінації в галузі праці і занять 30.06.1961р.; Конференція про професійну орієнтацію і професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів (Конвенція №142, прийнята 04.06.1975 р. на 60 Міжнародній конференції праці в Женеві. Див. також цілу низку державних документів, досліджень в Україні і світі з гендерної експертизи українського законодавства, гендерної статистики, гендерного розвитку, міжнародний досвід державного забезпечення рівності жінок та чоловіків (Матеріали Міжнародної конференції. Київ 30 червня – 11 липня 2003 року).

Диференціювання творчих завдань і предметно-перетворюючої діяльності під час вивчення “Основ дизайну” здійснюється в процесі виконання вправ та роботи над творчими проектом. У разі ствердження вчителів трудового навчання щодо складності таких завдань рекомендуємо звернутися до порівняльної табл. 3, в якій показано, що творчий проект, як структурна одиниця змісту навчання увиразнюється, починаючи з початкової школи, поступово ускладнюючись в основній і старшій школі.

Доречним буде також наше акцентування на розмежуванні вчителями трудового навчання функцій навчального – у школі і промислового проектування – на виробництві.

Метою професійного проектування є створення високоякісного виробу для промислового виробництва. Основною ж метою навчального проектування у будь-якій ланці загальноосвітньої школи є оволодіння всіма етапами проектного процесу і технології виготовлення предмету проектування – в проектній документації, макеті або моделі. Такий проектно-технологічний підхід забезпечує не тільки ефективну профінформацію та профорієнтацію, а й надає можливість учням початкової, основної і старшої школи оволодіти проектним процесом, як методом, за допомогою якого можна здійснити перетворення в оточуючому середовищі.

Додаток

Типовим навчальним планом для основної і старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів у структурі 12-ти річної школи визначено також напрями профілізації і кількість годин для освітньої галузі “Технологія”. Подаємо в таблиці витяг із типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів із графою наших рекомендацій ефективних курсів в галузі “Технологія”, які найбільш відповідають зазначеним напрямам і профілям.

Таблиця 1.

**РЕКОМЕНДОВАНІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ КОМПЛЕКСИ,
які найбільш ефективно представляють зміст освітньої галузі “Технологія”
у відповідному напрямі і профілі**

Напря́м	Профі́ль	“Технологія” к-сть годин на тиждень			Рекомендовані навчально-методичні комплекти
		10	11	12	
	<i>Додаток 6</i> Безпрофільна старша школа	2	2	-	“Основи дизайну” “Етнодизайн”
Природничо - математичний	<i>Додаток 7</i> Фізико-математичний Математичний Фізичний	1 1 1	1 1 1	1 1 1	“Дизайн менеджмент” “Дизайн маркетинг” “Графічний дизайн” “Промисловий дизайн” “Промисловий дизайн”
	<i>Додаток 8</i> Екологічний Біолого-хімічний Біолого-фізичний Біолого-географічний	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	“Дизайн менеджмент” “Дизайн маркетинг” “Екологічний дизайн” “Промисловий дизайн” “Ландшафтний дизайн”
	<i>Додаток 9</i> Біотехнологічний Хіміко-технологічний Фізико-хімічний Агрохімічний	2 2 1 1	2 2 1 1	1 1 1 1	“Промисловий дизайн” “Ландшафтний дизайн” “Графічний дизайн” “Промисловий дизайн” “Графічний дизайн” “Ландшафтний дизайн”
	<i>Додаток 10</i> Історичний, Правовий Філософський Економічний	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	“Етнодизайн” “Етнодизайн” “Етнодизайн” “Графічний дизайн”
Філологічний	<i>Додаток 12,13</i> Української філології Іноземної філології Історико-філологічний	1 1 1	1 1 1	1 1 1	“Етнодизайн” “Етнодизайн” “Етнодизайн”
Технологічний	<i>Додаток 14</i> Технологічний	5	5	5	“Рекламне мистецтво” “Дизайн менеджмент” “Дизайн маркетинг” “Основи дизайну” “Ландшафтний дизайн” “Промисловий дизайн” “Графічний дизайн” “Дизайн середовища” “Етнодизайн” “Графічний дизайн”
	Інформаційно-технологічний	1	1	1	“Промисловий дизайн” “Графічний дизайн” “Дизайн середовища” “Етнодизайн” “Графічний дизайн”
Художньо-естетичний	<i>Додаток 15,16</i> Художньо-естетичний	1	1	1	“Рекламне мистецтво” “Основи дизайну” “Дизайн середовища”
Спортивний	<i>Додаток 17</i> Спортивний	1	1	1	“Дизайн середовища”
Однокомплектні загальноосвітні навчальні заклади	<i>Додаток 18</i> Суспільно-гуманітарний Природничо-математичний	1 1	1 1	1 1	“Етнодизайн” “Ландшафтний дизайн” “Дизайн середовища”
	<i>Додаток 19</i> Загальноосвітні навчальні заклади з українською мовою навчання та вивченням мови національних меншин	1	1	1	“Основи дизайну” “Етнодизайн” “Дизайн середовища”
	<i>Додаток 20</i> Загальноосвітні навчальні заклади з українською мовою навчання та вивченням двох іноземних мов	1	1	1	“Основи дизайну” “Етнодизайн” “Дизайн середовища” “Графічний дизайн”
	<i>Додаток 21</i> Загальноосвітні навчальні заклади з навчанням мовою національних меншин	1	1	1	“Основи дизайну” “Етнодизайн” “Дизайн середовища” “Графічний дизайн”

**НАСТУПНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ
В НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКТАХ
з освітньої галузі “Технологія”**

Профільна дизайн-освіта		Основна дизайн-освіта		Початкова дизайн-освіта		Рівні дизайн-освіти	
10-11(12) класи		5-9 класи		1-4 класи		Класи	
Назва предметів Освітньої галузі “Технологія”		Назва предметів Освітньої галузі “Технологія”		Назва предметів Освітньої галузі “Технологія”		Назва предметів Освітньої галузі “Технологія”	
Розділи та предмети, в яких розкривається проектно-технологічна діяльність учнів за напрямками		Розділи та предмети, в яких розкривається проектно-технологічна діяльність учнів за напрямками		Розділи та предмети, в яких розкривається проектно-технологічна діяльність учнів за напрямками		Розділи та предмети, в яких розкривається проектно-технологічна діяльність учнів за напрямками	
Вступ	Вступ	Вступ	Вступ	Вступ	Вступ	Вступ	Вступ
“Основи дизайну” (інтегрований курс) “Інформатик” “Технології” авт. Вдовченко В.В., Божко Т.О., Шведова Ю.Б., Тименко В.П.)	“Основи дизайну” (авт. Вдовченко В.В., Тименко В.П., Антонович С.А.)	“Технологія і дизайн” (авт. Вдовченко В.В., Тименко В.П., Антонович С.А.)	“Художня праця” (авт. Тименко В.П.)	“Трудове навчання” (авт. Тименко В.П., Денисенко Л.І., Вдовченко В.В.)	“Природа”	“Техніка”	“Сфера обслуговування”
Ландшафтний дизайн	Ландшафтний дизайн	Реалістичний тип професій	“Людина – художні образи природи”	“Людина і природа”	“Техніка”	“Сфера обслуговування”	“Знаки інформації”
Промисловий дизайн	Промисловий дизайн	Соціальний тип професій	Людина – технічна естетика	“Людина і техніка”	“Сфера обслуговування”	“Знаки інформації”	“Навколишнє довкілля”
Етнічний дизайн	Етнічний дизайн	Етнічний тип професій	Людина – художні образи інших людей	“Людина і інші люди”	“Знаки інформації”	“Навколишнє довкілля”	Творчий проєкт
Графічний дизайн	Графічний дизайн	Інтелектуальний тип професій	Людина – художні образи інших людей	“Людина і інші люди”	“Знаки інформації”	Творчий проєкт	Підсумкові заняття
Дизайн середовища	Дизайн середовища	Професії художнього виробництва	Людина – художній побут	“Людина і художнє довкілля”	“Знаки інформації”	Творчий проєкт	Підсумкові заняття
У розділах	У розділах	У розділах	У загальноюча практична робота (в розділах)	У загальноюча практична робота (в розділах)	“Знаки інформації”	Творчий проєкт	Підсумкові заняття
Підсумкові заняття	Підсумкові заняття	Підсумкові заняття	Підсумкові заняття	Підсумкові заняття	“Знаки інформації”	Творчий проєкт	Підсумкові заняття

УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ВИДИ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.
Творчий проект в основній і старшій школі

<p>Початкова школа 1-4 класи “Трудве навчання” “Художня праця”</p>	<p>Основна школа. 5-9 класи “Технології і дизайн” “Етнодизайн”</p>	<p>Старша школа 10-11(12) класи “Основи дизайну”, “Ландшафтний дизайн”, “Промисловий дизайн”, “Етнодизайн”, “Графічний дизайн”, “Дизайн середовища”</p>
<p>Узагальнююча практична робота (6 год.) 1 клас 2-4 класи (6 год.) <i>Виконується в кінці кожного розділу</i></p>	<p>6 розділ. Творчий проект (9-18 год) <i>Структура:</i> 1. Виявлення потреби у виробі. Формулювання проектного завдання. 2. Графічне проектування: підготовка проектної документації (складальних креслень, специфікації робочих ескізів) 3. Розробка послідовності виготовлення деталей, виробу. Розробка технологічних карток 4. Предметно-пластичне проектування: виконання пошукових макетів 5. Випробування, особиста оцінка виробу, колективне обговорення. Захист проекту. <i>Виконується під час вивчення кожного розділу</i></p>	<p>Творчий проект (10-20 год) <i>Структура</i> 1. Виявлення потреби. Формулювання завдання. 2. Дослідження. Складання дизайн-специфікації. 3. Пошук ідей та їх аналіз. Вибір ідей і їх опрацювання. 4. Проектування. Підготовка проектної документації: складальних креслень, специфікації, робочих ескізів, креслень. 5. Розробка послідовності виготовлення деталей, виробу. Розробка технологічних карток. 6. Виготовлення пошукового макету, моделі. 7. Колірно-графічне забарвлення. Оздоблення. 8. Випробування і особиста оцінка виробу. 9. Презентація проектів. Захист проекту і пошукового зразка</p>